

Ο ανθρώπινος νους και οι προσπάθειες της επιστήμης να τον ελέγξει (Τζέισον Γκλίνος - Γιάννης Σταυρακάκης)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Πρόλογος στο Συλλογικό Έργο “Ο Λακάν και η Επιστήμη”, Επιμέλεια: Τζέισον Γκλίνος & Γιάννης Σταυρακάκης, μετάφρ. Ψυλλάκου Έλενα, εκδ. Ροπή, Θεσσαλονίκη 2017

Το γεγονός ότι τα τεράστια βήματα προόδου στην επιστημονική έρευνα – κυρίως στους τομείς της ψυχολογίας, της νευρολογίας, της φαρμακολογίας και της γενετικής – κατόρθωσαν μόνο να καταστήσουν πιο έντονη την αδυναμία ελέγχου και χειραγώγησης του ανθρώπινου νου, αποτελεί ένα θεμελιακό παράδοξο της εποχής μας. Για παράδειγμα, στο βιβλίο του *Ο ανεύρετος νους* [The Undiscovered Mind] (1999), ο John Horgan, Αμερικανός δημοσιογράφος που ειδικεύεται στα επιστημονικά θέματα, υποστηρίζει ότι, αν έχουν κατορθώσει να αποδείξουν κάτι οι κυρίαρχες προσεγγίσεις της αντιμετώπισης ψυχικών «διαταραχών», αυτό είναι η παταγώδης αποτυχία τους να συλλάβουν και να διαχειριστούν τις λειτουργίες των νοητικών διεργασιών.

Πρόκειται για ένα παράδοξο που μόνο επιτείνεται, καθώς παρατηρείται ότι, στις μέρες μας, τα περιστατικά κατάθλιψης λαμβάνουν διαστάσεις επιδημίας, απειλώντας το *de facto* ιδεώδες της κοινωνίας ως αρμονικού, πλουτοπαραγωγικού μηχανισμού. Και αυτό συμβαίνει στις πιο ανεπτυγμένες κοινωνίες, δηλαδή, εκεί όπου, όπως υποστηρίζεται, οι άνθρωποι ποτέ δεν περνούσαν καλύτερα. Μπορούμε να σκεφτούμε τουλάχιστον δύο πιθανές αντιδράσεις σε αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση. Η μία ενέχει την ικανότητα αυτοδιαχείρισης μιας αφειδούς μετριοπάθειας που υποκλίνεται ταπεινά στο αίνιγμα που ονομάζουμε «νου». Δεν μας υπενθυμίζεται, άραγε, συχνά ότι ο εγκέφαλος, το υλικό υπόστρωμά του, είναι το πιο σύνθετο αντικείμενο στο σύμπαν; Αν είναι έτσι, δεν μπορεί παρά να αναμένει κανείς ότι θα χρειαστεί κάποιος χρόνος μέχρι η επιστήμη να μας αποκαλύψει τα μυστικά του. Αυτό, ίσως, αφήνει ανεξήγητους τους λόγους για τους οποίους οι ψυχικές «διαταραχές» πλέον μας κατακλύζουν, αλλά τουλάχιστον υπόσχεται ελπίδα. Υπό αυτήν την οπτική, η πίστη στον τρόπο με τον οποίο διεξάγεται επί του παρόντος η επιστήμη, παραμένει ακέραια. Η υλοποίηση των υποσχέσεων της μετατίθεται απλώς για το μέλλον.

Μια άλλη αντίδραση είναι να θέσουμε υπό αμφισβήτηση το ίδιο το επιστημονικό εγχείρημα. Ίσως ήρθε η ώρα να λάβουμε σοβαρά υπ' όψιν την ιδέα ότι η επιστήμη, στην παραδοσιακή σύλληψή της, δεν διαθέτει επαρκή εφόδια για να επεξεργαστεί αποτελεσματικά εκείνα τα μέρη του νου που μας ενδιαφέρουν περισσότερο, όντας άνθρωποι οι οποίοι προβληματίζονται για το πώς θα διαβιώσουν με όσο το δυνατόν λιγότερο πόνο. Τα πράγματα δεν δείχνουν καλύτερα, όταν μας

υπενθυμίζεται ότι οι σημερινοί εν ενεργεία επιστήμονες υπερέχουν αριθμητικά όλων των επιστημόνων που έζησαν από την αυγή της ιστορίας. Μέχρι στιγμής, τα γεγονότα μιλούν από μόνα τους. Οι τρέχουσες επιστημονικές προσεγγίσεις – όσο και αν οι περιγραφές και τα μοντέλα των κυττάρων, των νευρικών συνάψεων και των γονιδίων που προτείνουν είναι πλούσια και μελετημένα – δεν έχουν αποδώσει γόνιμες ιδέες για την επιτυχή αντιμετώπιση ζητημάτων ταυτότητας και ψυχικού πόνου.

Πρόκειται για ένα θορυβώδες γεγονός, ειδικά από τη σκοπιά της τεράστιας δυσαναλογίας στην κατανομή των πόρων – τόσο ιδιωτικών όσο και δημόσιων – για την έρευνα, προς όφελος των καθιερωμένων επιστημονικών προσεγγίσεων του εν λόγω ζητήματος. Ωστόσο, ένα εμφανές παράδοξο καθιστά τις προεκτάσεις αυτού του γεγονότος ακόμα πιο θορυβώδεις: όσο οι κοινωνίες γίνονται πλουσιότερες, εναντιώνονται όλο και περισσότερο στην επεξεργασία εναλλακτικών μεθόδων έρευνας, επιλέγοντας, αντιθέτως, την άκαμπτη προσκόλληση στους περιορισμούς της αποδοτικότητας χαμηλού ρίσκου και των υποτιθέμενων αποδεικτικών εγγυήσεων για τη δυνατότητα κέρδους. Αξίζει να σταθούμε και να σκεφτούμε, αν ήρθε η ώρα να ερευνηθούν πιο διεξοδικά και άλλες προσεγγίσεις.

[Συνεχίζεται]